

This is a self-archived version of the original publication.

The self-archived version is a final draft of the original publication.

To cite this, use the original publication:

Haapasalo, M. 2023. Mentorin tehtävä on ensisijaisesti nähdä ja kuulla, toissijaisesti puhua. Talk-verkkolehti, Taide / Art 30.3.2023.

Link to the original publication: <https://talk.turkuamk.fi/taide/mentorin-tehtava-on-ensisijaisesti-nahda-ja-kuulla-toissijaisesti-puhua/>

All material supplied via Turku UAS self-archived publications collection in Theseus repository is protected by copyright laws. Use of all or part of any of the repository collections is permitted only for personal non-commercial, research or educational purposes in digital and print form. You must obtain permission for any other use.

Mentorin tehtävä on ensisijaisesti nähdä ja kuulla, toissijaisesti puhua

13.03.2023

Kirjoittajat

Minna Haapasalo FM, lehtori, esittävän taiteen koulutusvastaava, teatteripedagogi ja esiintyjä, Turun AMK /Taideakatemia

Mentori voi edistää taiteellista työskentelyä merkittävästi esimerkiksi kysymyksillään. Theatre in Palm -hankkeessa nousevat taiteilijat ja mentorit ovat kohdanneet sekä paikanpäällä että virtuaalisesti esityksen työstämisen äärellä digitaalisessa residenssissä. Hanke tarjoaa kehittymisen mahdollisuuksia nouseville teatterialan taiteilijoille mutta myös helposti saavutettavia esityksiä yleisölle.

Theatre in Palm on Creative Europen rahoittama projekti, jonka tavoitteena on tukea teatterialan nousevia taiteilijoita urallaan eteenpäin. Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemian koordinoimassa hankkeessa on partnereita 11 Euroopan maasta.

Projekti järjesti helmikuussa 2023 viikon mittaisen digitaalisen residenssin. Residenssiin osallistui yhteensä 60 taiteilijaa ja 12 mentoria 12 maassa. Työskentelyn raamit, eli aikataulu ja ennakkotehtävä, olivat kaikille samat, mutta toteutuksessa oli paljon vapauksia. Viiden päivän aikana työskenneltiin sekä livenä paikallisesti viiden taiteilijan ja mentorin voimin että verkossa yhden tai kahden vertaisryhmän kanssa. Lisäksi kaikki kaksitoista residenssimaata tapasivat virtuaalisesti residenssiviikon alussa, keskellä ja lopussa. Ryhmät työstivät viikon aikana yhdessä esityksen, joka esitettiin viikon päätteeksi verkossa.

Mentori Minna Haapasalo kuvassa oikealla ja Theatre in Palm -hankkeen työryhmä. Kuva: Petra Lumme.

Digitaalisen residenssin aiheena oli Environmental Impact. Ennakkotehtävänä osallistujien piti tutustua Antigone-näytelmään ja YK:n pääsihteerin **António Guterresin** puheeseen Egyptin ilmastokonferenssissa marraskuussa 2022. Mentoreiden tehtävänä oli ohjata ja tukea työskentelyä viikon aikana.

Taiteellisen prosessin mentorointi on työprosessin reunaehtojen luomista, työprosessin luotsaamista ja fasilitointia. Taiteellisen prosessin reunaehdot muodostuvat esimerkiksi aikataulussa pysymisestä ja muista tuotannollisiin olosuhteisiin liittyvistä kysymyksistä: paljonko työskentelyyn on varattu aikaa, tiloja, henkilöitä, tarvikkeita, välineitä, taukoja.

Mentori suuntaa huomiota valintoihin, prosessiin, tehtävä- ja tunnetavoitteeseen

Mentori muistuttaa taiteellisten päätösten tekemisestä – jotta työprosessi etenee, on tehtävä jatkuvasti valintoja. Mentori voi myös sanoittaa työskentelyyn osallistujille prosessin luonnetta ja vaiheita. Hän voi esimerkiksi kannustaa tekemään nopeasti ensimmäinen versio tai luonnos, josta on mahdollista lähteä jalostamaan ja kehittämään teosta.

Mentori kysyy: Mitä näen ja kuulen? Eli mitä työskentelyssä on tällä hetkellä olemassa?

Mentori havaitsee: Annettu teema, viisi esiintyjää, kasa tekstejä, kasa esineitä, x tuntia aikaa.

Mentori kysyy: Mikä kunkin esiintyjän mielestä on kiinnostavinta materiaalissa? Miten näistä kiinnostavimmista asioista tehdään toimintaa näyttämölle?

Mentori ehdottaa: Valitkaa yksi esine sekä lause ja tehkää niistä mahdollisimman sanaton kohtaus.

Mentorin työtä on kaikin tavoin edistää tavoitteisiin pääsemistä mutta pysyä prosessin laidalla havainnoimassa. Mentori ei siis ole varsinaisesti teoksen tekijä.

Kun keskitytään tekemiseen, eikä tekemisen arvioimiseen, energia suuntautuu oikeaan asiaan.

Mentoroidessa täytyy ottaa huomioon sekä työskentelyn tehtävätavoite että prosessin tunnetavoite. Tehtävätavoite voi olla vaikka julkinen esitys tai presentaatio työskentelystä residenssijakson päätteeksi. Prosessin tunnetavoite tarkoittaa riittävästä ryhmän koheesiosta eli me-hengestä huolehtimista. Tämä voi tapahtua vaikkapa mahdollistamalla osallistujien tutustuminen ja työn reflektointi. Tunnetavoitteen hyväksi työskennellään, kun työryhmässä sanoitetaan työn tavoitteita ja ratkotaan työskentelyyn liittyviä ongelmia.

Liiallisten tulospaineiden ja kilpailullisuuden vähentäminen edistää sekä tehtävä- että tunnetavoitetta. Kun keskitytään tekemiseen eikä tekemisen arvioimiseen energia suuntautuu oikeaan asiaan.

Theatre in Palm -hankkeen työskentelyä. Kuva: Petra Lumme.

Luottamus rakentuu yhteisen tekemisen kautta

Mentori voi edistää riittävän turvallista ja luottamuksellista työskentelyä esimerkiksi kannustamalla osallistujia tekemään työskentelysopimuksen, jossa sovitaan yhteiset työskentelyn periaatteet, esimerkiksi ettei työskentelyn aikana mahdollisesti esiin tulevia henkilökohtaisia asioita kerrota eteenpäin. On kuitenkin hyvä muistaa, että mikään työskentelysopimus ei takaa luottamuksen syntymistä.

Yksilöillä on lähes aina omat, toisistaan poikkeavat käsityksensä ja kokemuksensa taiteellisesta prosessista, ja nämä eroavaisuuden tulevat esiin käytännössä vasta työskentelyn aikana. Voimme siis ymmärtää käsitteen luottamus tai turvallisuus hyvin eri tavoin. Tärkeämpää kuin jäädä keskustelemaan työskentelyn säännöistä onkin lähteä toimimaan ja rakentaa luottamusta yhteisen tekemisen kautta.

Taide on yleensä enemmän toimintaa kuin puhetta toiminnasta.

Mentorina kannustan aina kokeilemaan keskustelemisen sijaan. Puhe toiminnasta ja toiminta itse ovat kaksi täysin eri asiaa. Taide on yleensä enemmän toimintaa kuin puhetta toiminnasta. Siksi kannattaa ensin testata erilaisia taiteellisia vaihtoehtoja käytännössä ja vasta sitten keskustella ja arvioida niiden toimivuutta. Päätöksiä syntyy luontevimmin yleensä eri vaihtoehtojen kokeilemisen kautta.

Jos osallistujat eivät tunne toisiaan ennen työskentelyä, törmätään ryhmätyön aikana usein erilaisiin taidenäkemyksiin ja työtapojen eroihin. Työryhmässä joudutaan usein tekemään kompromisseja.

Mentori voi ehdottaa ratkaisuja, muistuttaa tehtävätavoitteesta ja kysyä, mikä työskentelyssä on olennaista kenenkin mielestä. Mentori voi ottaa aikaa kierrokselle, jossa jokaisella on puheenvuoro, mahdollisuus ehdottaa ratkaisuvaihtoehtoja. Joskus keskustelulle ei ole aikaa, ja on tehtävä päätöksiä. Silloin mentori voi ehdottaa, kuinka toimitaan tai millaista taiteellista ratkaisua kokeillaan.

Omat mieltymykset sivuun ja huomio tekijöiden ratkaisuihin

Taiteellisen työn mentorina auttaa, jos itsellä on laaja taidenäkemyks. On tärkeää erottaa oma taiteellinen maku tai kiinnostuksen kohde tekijöiden prosessista. Mentori voi kertoa havainnoistaan ja esimerkiksi sanoa, millaisia mahdollisuuksia näkee prosessissa: mihin suuntaan työskentely voisi edetä. Mentori saa tietenkin tuoda esiin omat mieltymyksensä ja kertoa, mikä hänestä näyttää tai kuulostaa kiinnostavalta. Lopulliset ratkaisut ovat kuitenkin tekijöiden.

Mentorille tärkeä työkalu on yksinkertaisten, konkreettisten kysymysten kysyminen.

Mentorina pyrin tarttumaan osallistujien tarjoamiin ideoihin ja ehdotan usein niiden jalostamista eteenpäin. Nopeassa aikataulussa tarvitaan kykyä poimia nopeasti mahdollisia kohtaus- tai esitysaihoita tuotetusta materiaalista. Nopeassa työskentelyaikataulussa mentori itse tekee helposti päätöksiä, joita löysemässä aikataulussa ryhmä voisi tehdä

keskustelemalla ja kokeilemalla. Jos prosessilähtöinen ja ryhmälähtöinen työtapa on mentorille tuttu, hän tietää, että mistä tahansa aiheesta, lähtökohdasta tai materiaalista on mahdollista tuottaa teos. Kokemus erilaisista työprosesseista sekä erilaisista ongelmanratkaisutilanteista auttaa paljon.

Mentorille tärkeä työkalu on yksinkertaisten, konkreettisten kysymysten kysyminen. Esimerkiksi esitystä tehtäessä voin kysyä: Käytetäänkö esityksessä köyttä vai shakkiruudukkoa vai molempia? Onko koko työryhmä lavalla/näkyvässä? Mitä ääntä esityksessä kuuluu? Mitä esitys tarvitsee vähemmän ja mitä enemmän?

Theatre in Palm -työskentelyä. Kuva: Petra Lumme.

Tietenkin jokaisen mentorin on tärkeintä kysyä itseltään: Mikä on minulle luonteva työskentelytapa? Mikä mentoroinnissa inspiroi minua?

Joskus pelkkä oman assosiaation sanominen auttaa tekijöitä eteenpäin: ”Jostain syystä minulla tulee tästä mieleen vesiputous. Onko se tarkoitus?”

Theatre in Palm

- On Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia koordinoima, parhaillaan käynnissä oleva Creative Europe -rahoitteinen hanke
- Toimii 12 osallistujamaan ja korkeakoulun yhteistyön voimin

- Tukee uransa alkuvaiheissa olevia esittävien taiteiden ammattilaisia
 - Edistää kulttuuritapahtumien saavutettavuutta
-